

Исследования мышления в советской психологии. Под ред. Шороховой Е.В., Наука, Москва, 1966.

12. Сечковская, Л.Г., Некоторые пути формирования готовности к трудовой деятельности у детей с интеллектуальной недостаточностью, В: Социализация детей с интеллектуальными нарушениями в контексте модернизации системы образования: опыт, перспективы. Сб. материалов Всеросс. научн.-практ. конф. 26 марта 2015г. Под общ. Ред. Селовьевой С.В., ГАОУ ДПО СО „ИРО”, Екатеринбург, 2015, сс. 342– 345.

ABORDĂRI CONTEMPORANE ÎN EDUCAȚIA COPILOR CU CES

Ecaterina ZUBENSCHI, dr., conf. univ.

Summary

School enrollment means inclusion, ie the education of children with sensory, mental and physical disabilities, in accordance with the individual psychophysical possibilities of child development through the organization of a child-centered education system.

Contemporary educational policies ensure the necessary creation of special educational, corrective psycho-pedagogical conditions for children with ESCs, in order to adapt them to the requirements of the ordinary school, ensuring them the right to a quality education, offering equal chances to the values of society.

Cadrul conceptual al educației incluzive este determinat de documente internaționale, care au impulsionat noi abordări în domeniul educației. Dintre cele mai importante acte se numără: **Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948)**. „Toți oamenii se nasc liberi și egali în demnitate și drepturi”. **Declarația Conferinței Mondiale de la Jomtien (1990)**, referitoare la „Educația pentru Toți”, face recomandări statelor lumii cu privire la edificarea sistemelor de educație națională, pornind de la dreptul fundamental al fiecărui copil la educație completă și la dezvoltare armonioasă, care să se realizeze în baza pedagogiei centrate pe copil;

considerarea diferențelor individuale drept provocare, și nu obstacol în realizarea dezideratului educațional; acordarea atenției formării cadrelor didactice, abordării intersectoriale integrate și holistice asupra educației. **Declarația de la Salamanca (10 iulie, 1994)**, cu privire la realizarea școlii de tip incluziv, reafirmă atașamentul la principiile Educației pentru Toți și recunoaște necesitatea de a asigura educația copiilor, tinerilor și a adulților cu cerințe educaționale speciale în cadrul sistemului obișnuit de educație.

Declarația de la Salamanca și Cadrul de Acțiuni recunosc că anumiți copii pot primi o educație mai bună în clase sau școli speciale din cauza necesităților lor specifice de comunicare, în special copiii surzi, copiii cu deficiențe mintale severe, copiii cu deficiențe multiple. Există, însă, exemple din multe țări în care copiii surzi sunt implicați cu succes în școlile obișnuite. **Forumul Mondial al Educației de la Dakar (2000)** recomandă orientarea procesului educațional spre oferirea șanselor egale de educație tuturor copiilor, spre accesul copiilor excluși și/sau marginalizați la sistemul de educație generală [7, pp. 1-86].

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (2000/C364/01) specifică că în Articolul 14 (Dreptul la educație): „Orice persoană are dreptul la educație, acces la formare profesională și formare continuă”. În art. 21 (nediscriminarea) este menționat că: „Se interzice orice discriminare bazată în special pe motive de sex, rasă, culoare, origini etnice sau sociale, caracteristici genetice, limbă, religie sau convingeri, opinii politice, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere, handicap, vârstă sau orientare sexuală”. În art. 26 (Integrarea persoanelor cu handicap) se specifică: „Statele Membre ale Uniunii Europene recunosc și respectă dreptul persoanelor cu dizabilități de a beneficia de măsuri care să le asigure autonomia, integrarea socială și profesională, precum și participarea la viața comunității” [2, pp. 1-14].

Tabelul 1. Legislația internațională și a Republicii Moldova cu privire la politicile educaționale incluzive [1, pp. 18-46].	
Cadrul juridic internațional	Cadrul juridic național
- Declarația Universală a Drepturilor(1948): „Toți oamenii se nasc liberi și egali în demnitate și drepturi”.	- Convenția ONU cu privire Copilului, adoptată prin H. Parlamentului R.M nr. 408-XII din 12.12. 1990
- Declarația (1971) privind Drepturile Persoanelor cu Deficiențe Mintale, la o viață decentă.	- Legea învățământului din R.M. nr.547-XIII, adoptată la 21 iulie 1995.
- Programul Mondial (1982) de acțiuni privind persoanele cu dizabilități	- HG R.M.nr. 410 din 04. 04. 2003 privind aprobarea Strategiei Naționale „Educația pentru Toți”, anii 2004-2015
- Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului (1989)	- Convenția ONU, Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, ratificată de R.M. prin Legea nr. 169-XVIII din 09.07. 2010
- Declarația Conferinței Mondiale de la Jomtien (Thailanda, 1990), referitare la Educația pentru Toți.	- Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului, în anii 2011–2015, aprobată prin HG nr.523 din 11.07. 2011 și Planul consolidat de acțiuni p-tru sectorul educației (2011–2015), Ordin ministr. educației nr. 849 din 29.11. 2010
- Adunarea Generală a Națiunilor Unite (1993, rezoluția 48/96) Regulile Standard privind Egalizarea de Șanse pentru Persoanele cu Handicap.	
- Declarația Salamanca (1994, Spania), privind principiile, politica educației incluzive.	
- Forumul Mondial de la Dakar (2000), Declarația, șanse egale tuturor copiilor, accesul lor la un sistem de educație generală.	
- Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (2000/C364/01 Art.26 (Integrarea persoanelor cu handicap) socială și profesională.	- Programul de Dezvoltare a Educației Incluzi ve în R.M., anii 2011-2020, aprobat prin H.G. nr. 523 din 11.07.201
- Convenția ONU (2006), Drepturile Persoanelor cu Dizabilități la un sistem educațional incluziv la toate nivelurile	Legea R.M. nr.60, 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (MO, 2012, nr.155-159, art.508)
- Conferința Europeană de la Clairmond Ferrand (2009), recomandări pentru Incluziunea Socială	Codul Educației al R. Moldova., nr 152 din 17.07.2014.
- Strategia Europeană (2010-2020) pentru persoanele cu handicap, promovarea învățământului incluziv de-a lungul vieții.	Strategia sectorială de cheltuieli în domeniul educației, pentru anii 2017-2019 din 02.11.2016

Convenția ONU din 2006 privind drepturile persoanelor cu dizabilități (aprobată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.408-XII din 12.12.1990), în particular art. 24 (educația – un sistem educațional incluziv la toate nivelurile). **Recomandările Conferinței Europene pentru Incluziune Socială** care a avut loc la Clairmond Ferrand, în 2009. **Recomandarea 5 a Consiliului de Miniștri a Statelor Membre ale Consiliului Europei** [4, pp. 11-78].

Planul de acțiune privind dreptul și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate, creșterea calității vieții persoanelor cu dizabilități în Europa **2006-2015**, în Direcția nr.4 (Educația) se menționează: - Educația este factorul principal în asigurarea includerii și independenței tuturor persoanelor, inclusiv a celor cu dizabilități. Influențele sociale, de exemplu, familia și prietenii contribuie de asemenea la atingerea obiectivelor acestei directive, care ar trebui să acopere toate etapele vieții, inclusiv educația preșcolară, primară, secundară, liceală și calificarea profesională, precum și învățarea pe parcursul vieții. – Crearea de oportunități pentru persoanele cu dizabilități de a participa în educația de masă nu este importantă doar pentru acestea, ci contribuie la înțelegerea diversității umane de către persoanele fără dizabilități. Cele mai multe sisteme educaționale furnizează accesul la educația de masă și la structurile educaționale specializate pentru persoanele cu dizabilități. În concordanță cu scopul includerii, structurile de masă și cele specializate trebuie încurajate să colaboreze pentru a sprijini persoanele cu dizabilități din comunitățile locale. Prin această recomandare se urmărește: 1. Să se asigure că toate persoanele, indiferent de natura și gradul dizabilității, au acces egal la educație și își dezvoltă la potențialul maxim personalitatea, creativitatea, abilitățile intelectuale și fizice. 2. Să se asigure că persoanele cu dizabilități au acces la educația de masă prin încurajarea autorităților în implementarea măsurilor educaționale necesare pentru a veni în întâmpinarea nevoilor

persoanelor cu dizabilități. 3. Să sprijine și să promoveze învățarea pe parcursul vieții pentru persoanele cu dizabilități de toate vârstele și să faciliteze trecerea eficientă și efectivă de la o etapă la alta a educației și de la educație la angajare. 4. Să dezvolte, la toate nivelele sistemului educațional, inclusiv la toți copiii și de la vârstă fragedă, o atitudine de respect față de drepturile persoanelor cu dizabilități. Pentru a atinge aceste obiective, statele membre trebuie să întreprindă următoarele acțiuni specifice:

- *Promovarea legislației*, a politicilor și a planurilor pentru prevenirea discriminării copiilor, tinerilor și adulților cu dizabilități prin accesul la toate etapele educației din primii ani de viață până la vârsta adultă. Aceasta se realizează prin consultarea persoanelor cu dizabilități, a părinților, a persoanelor care oferă sprijin, a organizațiilor neguvernamentale și a altor instituții implicate în educația și formarea acestor persoane.

- *Încurajarea și sprijinirea dezvoltării sistemului educațional de tip unificat*, prin promovarea educației de masă și a celei specializate care promovează schimbul de experiență și incluziunea copiilor, a tinerilor și adulților cu dizabilități din comunitate.

- *Evaluarea timpurie a nevoilor educaționale speciale ale copiilor*, tinerilor și ale adulților cu dizabilități în scopul planificării intervențiilor educaționale.

- *Monitorizarea implementării planurilor educaționale individualizate*. - *Asigurarea sprijinului necesar pentru copiii cu dizabilități* din cadrul sistemului educațional de masă. În cazuri excepționale, unde nevoile educaționale speciale nu sunt întâmpinate în cadrul sistemului educațional de masă, statele membre se vor asigura că sunt luate măsuri eficiente pentru sprijinul de tip alternativ, în scopul incluziunii totale.

- *Încurajarea calificării inițiale și continue* pentru toți profesioniștii și personalul care lucrează în toate etapele educației pentru a conștientiza problematica dizabilității și pentru a utiliza tehnici și materiale educaționale adecvate elevilor cu dizabilități. -

Asigurarea accesibilității materialelor și a planurilor educaționale oferite în sistemul educațional de masă.

- *Includerea în planurile de învățământ a unor teme cu privire la persoanele cu dizabilități, ca persoane care au drepturi egale cu toți cetățenii.*

- *Conștientizarea dizabilității ca parte integrală a programei din școlile și instituțiile de masă. - Accesibilizarea instituțiilor de învățământ și de formare profesională pentru persoanele cu dizabilități, inclusiv prin acordarea sprijinului individual și operarea adaptărilor (inclusiv echipamentul) pentru a veni în întâmpinarea nevoilor acestor persoane.*

- Implicarea părinților ca parteneri activi în elaborarea planurilor educaționale individualizate [8].

Strategia europeană 2010-2020 Comisia Europeană: scopul educației este promovarea unui învățământ favorabil incluziunii și învățării de-a lungul vieții pentru persoanele cu handicap.

Documente referitoare la cadrul normativ și politicile educaționale incluzive din Republica Moldova, pentru implementarea educației incluzive în învățământul primar și secundar general, este determinat de documente internaționale și naționale.

Codul Educației al Republicii Moldova., nr 152 din 17.07.2014. Publicat: 24.10.2014

în Monitorul Oficial Nr. 319-324, art Nr: 634, în vigoare din 23.11.2014, prevede[3]:

Articolul 32. Învățământul pentru copiii și elevii cu CES:
Învățământul pentru copiii și

elevii cu CES este parte integrantă a sistemului de învățământ și are drept scop educarea, reabilitarea și/sau recuperarea și incluziunea educațională, socială și profesională a persoanelor cu dificultăți de învățare, de comunicare și interacțiune, cu deficiențe senzoriale și fizice, emoționale și comportamentale, sociale.

Articolul 33. Organizarea învățământului pentru copiii și elevii cu CES (1).

Învățământul pentru copiii și elevii cu CES este gratuit, se organizează în instituțiile de învățământ general, inclusiv în instituțiile de învățământ special, sau prin învățământ la domiciliu. (2) Statul asigură integrarea în sistemul de învățământ a copiilor și elevilor cu CES prin: **a)** înscrierea copilului sau elevului cu CES în grupa sau clasa corespunzătoare din instituția de învățământ special sau; **b)** în grupa sau clasa din instituțiile de învățământ general. (3) Statul asigură incluziunea copiilor și elevilor cu CES prin abordarea individualizată, determinarea formei de incluziune, examinarea și/sau reexaminarea complexă a copilului sau elevului cu CES, realizate în baza unei metodologii aprobate de Ministerul Educației de către structuri abilitate, constituite la nivel central și local, care funcționează în modul stabilit de Guvern. (4) Determinarea formei de incluziune, evaluarea și/sau reevaluarea periodică a gradului de dezvoltare a copiilor și elevilor cu CES se efectuează în prezența părinților sau a altor reprezentanți legali, la solicitarea acestora. (5) Instituțiile de învățământ general în care sînt înscriși copiii sau elevii cu CES și instituțiile de învățământ special colaborează cu instituțiile de protecție socială, alte organizații publice sau private, persoane fizice sau juridice din țară și din străinătate și beneficiază, în condițiile legii, de sprijin în organizarea învățării. (6) Instituțiile de învățământ special, instituțiile de învățământ general și autoritățile publice responsabile, asigură condiții de ordin ambiental și oferă servicii educaționale în funcție de necesitățile individuale ale copiilor și elevilor cu CES, inclusiv prin facilitarea învățării alfabetului Braille, limbajului mimico-gestual, formelor alternative de scriere, de comunicare, de orientare și a aptitudinilor de mobilitate. (7) În instituțiile de învățământ general activează cadre didactice de sprijin abilitate pentru incluziunea copiilor și elevilor cu CES.

Articolul 34. Învățământul special. (1) Învățământul special se realizează în instituții de învățământ special cu sau fără servicii

rezidențiale și în instituții de învățământ alternative care acordă asistență recuperatorie copiilor și elevilor cu deficiențe senzoriale și alte deficiențe, inclusiv celor integrați în învățământul general, precum și consultații metodice cadrelor didactice ce activează în grupele sau clasele în care învață acești copii/elevi, în modul stabilit de Ministerul Educației. (2) În funcție de categoriile de cerințe educaționale speciale, învățământul special se organizează în următoarele tipuri de instituții: a) instituții speciale – pentru copiii și elevii cu deficiențe senzoriale (auditive sau vizuale); b) școli auxiliare – pentru copiii și elevii cu dificultăți severe de învățare (dificultăți multiple, asociate). (3) Învățământul special pentru copiii și elevii cu CES se desfășoară în conformitate cu Curriculumul național, cu planurile-cadru de învățământ, aprobate de Ministerul Educației, și cu planurile educaționale individualizate. (4) În clasele V–XII din instituțiile speciale pentru elevii cu deficiențe senzoriale, disciplinele școlare sînt predate de cadre didactice cu pregătire generală, care au urmat cursuri de specializare în domeniul psihopedagogiei speciale. (5) În învățământul special organizat pentru copiii cu CES sînt angajate cadre didactice cu pregătire calificată în domeniul psihopedagogiei speciale și asistenței sociale.

Articolul 35. Învățământul la domiciliu. (1) Instruirea la domiciliu se organizează pe perioadă de timp determinată pentru copiii și elevii care, din cauza problemelor de sănătate sau a unei dizabilități, sînt lipsiți temporar de posibilitatea de a se deplasa. (2) Instruirea la domiciliu se desfășoară în modul stabilit de Ministerul Educației, prin coordonare cu Ministerul Sănătății.

Strategia sectorială de cheltuieli în domeniul educației, 2017-2019 din 02.11.2016. Subprogramul 05 „Învățământ special”, include școlile de tip-internat, școlile-internat cu regim special, școlile-internat auxiliare, școlile-internat sanatoriale, casele de copiii, fiind formă de organizare a procesului de învățământ. Scopul subprogramului constă în educarea, instruirea, reabilitarea/recuperarea și integrarea educațională și socială a

persoanelor și reformarea sistemului de instituții rezidențiale prin promovarea politicilor; 1) Subprogramul 13 „Servicii generale în educație” reprezintă un ansamblu de activități, servicii educaționale, servicii de asistență psihopedagogică la nivel republican, raional/municipal, cabinetelor metodice, contabilităților centralizate și altor servicii prestate centralizat de către autoritățile publice responsabile de educație, pentru promovarea politicilor educaționale și dezvoltarea potențialului fiecărui copil.

Bibliografie

1. Cadrul conceptual și legislativ de dezvoltare a educației incluzive p.18-46/Educație incluzivă: Unitate de curs / Balan Vera, Bortă Liliana, Botnari Valentina; Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova, Ed. rev. și compl., Chișinău: S. n., 2017 (Tipogr. «Bons Offices»).
2. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Geneză și conținut. p.14. http://drept.unibuc.ro/dyn_doc/publicatii/revista-stiintifica/carta-drepturilor-fundamentale-a-UE-2010-12-06.pdf;
3. Codul Educației al Republicii Moldova. Publicat: 24.10.2014 în Monitorul Oficial Nr. 319-324 art Nr: 634 Data intrării in vigoare: 23.11.2014. <http://lex.justice.md/md/355156/>
4. Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Ghid pentru administrația publică locală. p. 72. Chișinău, 2013.<https://www.soros.md/files/publications/documents/Anexa%201%20Conventia%20ONU%20%20ghid%20pentru%20APL.pdf>;
5. Declarația de la Salamanca și politica școlară la nivel național în domeniul educației speciale. <https://ru.scribd.com/document/224726686/Declaratia-de-La>
6. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948. http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala
7. Forum mondial sur l'éducation. Dakar, Sénégal du 26-28.04.2000 p.86 <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121117f.pdf>;
8. <http://lex.justice.md/>